

Dominika Muńko¹
Szczecin

Z wyrazami szacunku – czyli o komunikacji, która buduje a nie rujnuje w kontekście relacji wychowawczej

Wstęp

We współczesnej nam cywilizacji – jak daje się powszechnie zauważyć – kryje się mnogość szans i wyzwań, ale także mnóstwo pułapek i zagrożeń. Dotykają one wszystkich płaszczyzn ludzkiej egzystencji. Wychowanie młodych pokoleń nie pozostaje wyjęte spod tej prawidłowości. Współczesne uwarunkowanie społeczne i kulturowe, wśród których szczególnie podkreślić należy relatywizm moralny, jednoznacznie wskazują na imperatyw waloryzacji cnót moralnych. Z całą pewnością można w nich upatrywać szansę na skuteczną regulację odniesień międzyludzkich, także a może przede wszystkim na delikatnym gruncie wyznaczanym przez to, co konstytuuje wielowymiarową przestrzeń określaną jako wychowanie.

Człowiek jako istota rozumna posiada zdolność myślenia oraz działania. Umiejętności tych nabywa w relacjach z innymi, a to czyni go istotą społeczną. Towarzystwo otaczających go ludzi stanowi czynnik nie tylko udoskonalający, ale także warunkujący, czy wręcz umożliwiający utrzymanie się przy życiu. Każda społeczność, bez względu na jej rozmiary, potrzebuje regulatorów konstytuujących relacje interpersonalne. Jeśli są one zgodne z tym, co aretologia definiuje jako cnoty², wtedy służą one dobru i harmonijnemu rozwojowi człowieka. Z tej perspektywy wyłania się nagląca potrzeba refleksji nad sprawnościami moralnymi w kontekście pedagogiczno – wychowawczym. Każda z nich posiada wartość dodatnią, co sprzyjać będzie pogłębionemu rozumieniu feno-

¹ Dominika Muńko – mgr lic. teologii, doktorantka na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Szczecińskiego, e-mail: kontakt@szkolamemo.pl.

² Por. J. Lisica, *Cnota cierpliwości w kontekście aretologii św. Tomasza z Akwinu*, „Studia Gdańskie” 29 (2011), s. 47-50.

menu wychowania, który prowadzić ma do pełnego rozwoju osobowego i duchowego.

Co więcej, można pokusić się o stwierdzenie, iż wychowanie jest pochodną etyki³. Pedagogicznej funkcji kształtowania człowieka nie można odseparować od moralności, polega ona bowiem na wdrażaniu wartości i cnót w tych, którzy pojawiają się w przestrzeni tychże oddziaływań. Tym samym etyka wyznacza cele wychowawcze, precyzując to, ku czemu jednostki są kształtowane. Takie działanie uwzględni istotną rolę cnoty szacunku, bez której niemożliwe byłoby realizowanie własnych obowiązków względem innych. Tego rodzaju stwierdzenie odsyła z kolei do klasycznego rozumienia sprawiedliwości, według którego oddajemy każdemu to, co się mu słusznie należy. Okazywanie szacunku stanowi tym samym przejaw sprawiedliwości.

Celem niniejszego artykułu jest zwrócenie uwagi na rolę, jaką szacunek odgrywa w procesie porozumiewania się. Bywa on zakłócany przez wiele rozmaitych dystraktorów, wśród których znajduje się szerokie spektrum zjawisk noszących wyraźne znamiona braku szacunku lub wprost tymże będących. Komunikacja pełna należytej uwagi ma szczególne znaczenie w procesie wzajemnego rozumienia się oraz w budowaniu nie tylko poprawnych, ale i serdecznych relacji, także tych o charakterze wychowawczym. Co więcej, wysoka jakość procesów komunikacyjnych jest silnym predyktorem jakości relacji kształtującej.

1. Szacunek jako spoiwo komunikacyjne

Cnota szacunku jest blisko spokrewniona z wdzięcznością i posłuszeństwem. Należy ona do katalogu cnót społecznych, określony przez św. Tomasza z Akwinu. Stanowią je cnoty będące bądź to sprawnościami pokrewnymi dla sprawiedliwości⁴, bądź to jej składnikami. Traktować je więc należy jako usprawnienia kierujące ludzi, do układania właściwych stosunków z innymi. Są to zatem cnoty wspomagające właściwe relacje społeczne⁵.

³ Kapias M., *Zastosowanie klasycznej aretologii we współczesnej edukacji akademickiej*, brimw, s. 1-5, chfnp.pl/files/?id_plik=320, (10.03.2017).

⁴ A. Andrzejuk, *Człowiek i dobro*, Warszawa 2002, s. 19-23.

⁵ Por. I. Andrzejuk, *Cnoty społeczne św. Tomasza z Akwinu jako sposób na regulację wzajemnych odniesień międzyludzkich*, s. 1-4, bmirw, http://katedra.uksw.edu.pl/publikacje/izabella_andrzejuk/cnoty_spoleczne_sw_tomasza_z_akwinu.pdf, (14.02.2017). Autorka wymienia także katalog cnót społecznych: religijność – jako cześć i szacunek do Boga; pietyzm-cześć wobec rodziców i Ojczyzny; szacunek – jako poszanowanie osób piastujących godności; cześć – uznanie wybitnych cech jakiejś osoby; posłuszeństwo – właściwy stosunek wobec przełożonych; prawdomówność – zgodność słów i czynów z prawdą; wdzięczność-umiejętność odwza-

Podstawowym przejawem cnoty szacunku⁶ jest delikatność, czyli odpowiedni sposób odnoszenia się do bliźnich. Dotyczy to zwłaszcza relacji z rodzicami, wychowawcami, ludźmi starszymi, ubogimi, czy upośledzonymi⁷. Przestrzenią, w której omawiana cnota lub jej przeciwieństwo – lekceważenie, pojawiają się z dużym natężeniem jest to, co w literaturze określone zostało jako komunikacja międzyludzka. Kształtując odpowiednio relacje z innymi, co najczęściej dokonuje się w kontekstach komunikacyjnych, zarówno werbalnych, jak i niewerbalnych, należy zwrócić uwagę na sztukę opanowywania emocji, zaznajamianie z zasadami dobrego zachowania, izolowanie dzieci od wzorców sprzyjających pojawianiu się kłótności, złości, dokuczliwości i brutalności⁸.

Prewencja negatywna polegająca na odseparowaniu od modeli pejoratywnych powinna znajdować swe dopełnienie w profilaktyce pozytywnej. Konstruktwna stymulacja rozwojowo-wychowawcza uwzględniać ma zatem eksponowanie wartościowych przykładów, rozbudzanie pasji ukierunkowanych na wartości, kształtowanie relacji opartych na wielowymiarowo pojętym szacunku oraz modulowanie dobrych nawyków komunikacyjnych. W nawiązaniu do nich uwagę zwrócić należy na kolejną sprawność moralną pokrewną sprawiedliwości, szacunkowi, ale i kanonom komunikacyjnym zorientowanym na wartości. Jest to prawdomówność, czyli zgodność myśli z mową. Mówienie zgodne z prawdą także potrzebuje właściwego ukształtowania. Troska o język dziecka, o sposób formułowania myśli, styl wchodzenia w komunikację, o to, co w dalszej części określone zostanie jako autentyczność, powinna zajmować ważne miejsce w rodzinie, szkole i pozostałych środowiskach wychowawczych. Przy wdrażaniu do kształcenia prawdomówności i profilaktyce wad mowy, tj. kłamstwa, obmowy, oszczerstwa, wyśmiewania, gadulstwa, samochwalstwa, niekulturalnego słownictwa istotne będzie stosowanie różnych form ascezy oraz odpowiednie organizowanie środowiska wychowawczego⁹, ze szczególnym uwzględnieniem relacyjności międzypersonalnej, dokonującej się w sytuacjach komunikacyjnych.

---

jemnienia się za okazane dobro; uprzejmość – życzliwość okazywana w słowach i czynach; hojność – umiejętne posługiwanie się dobrami zewnętrznymi oraz nadprawnosc – cnota wprowadzająca umiar w przestrzeganiu prawa.

⁶ W prezentowanym artykule pojęcie szacunku traktowane będzie szerzej niż w ujęciu aretologii klasycznej. Cnota szacunku ma tutaj konotacje nie tylko w relacji do osób piastujących godności. Znaczeniowo w artykule przyjmuje się także to, co dotyczy pietyzmu i poszerza o relację zwrotną. Pojęcie szacunku przyjęte w opracowaniu przyjmuje to, co zawiera w sobie rozumienie potoczne szacunku, a więc także relację zwrotną rodziców czy wychowawców do dzieci.

⁷ Por. D. Zalewski, *Wychować człowieka szlachetnego*, Lublin 2006, 89-94.

⁸ Por. tamże, 89-94.

⁹ Por. tamże, s. 95–100 oraz M. Kluz, *Rola cnot kardynalnych w wychowaniu moralnym człowieka*, „Studia Teologiczne–Historyczne Śląska Opolskiego” 31 (2011), s. 137.

Wydaje się to szczególnie istotne w czasach, w których z jednej strony umiejętności komunikacyjne niebywale zyskały na znaczeniu w życiu społecznym, a z drugiej, nowoczesne sposoby porozumiewania się niejednokrotnie zdają się być zaprzeczeniem interpersonalności komunikacyjnej. Wiele zrytualizowanych dawniej form kontaktu okazuje się coraz mniej przydatnych, do czego wydatnie przyczynia się fakt, że różnorodność sytuacji, w których się porozumiewamy, powoduje nieporozumienia i nastęrcza trudności. Postmodernistyczne społeczeństwo tworzy dziś mozaikę subkultur o zanikającym znaczeniu kultury normatywnej, podzielonych na hermetyczne światy komunikacyjne: etniczne, środowiskowe, religijne czy zawodowe. Mimo to współczesne społeczeństwo znamionuje komunikacyjny egalitaryzm¹⁰, słusznym więc wydaje się postulat o postawę cechującą się szacunkiem. To właśnie on powinien stanowić spoiwo komunikacyjne. Tym samym w gęszczu meandrów komunikacyjnych, porozumiewanie się nie tylko nie zatraci właściwej mu relacyjności, ale sprawi także, iż będzie miało ono walory budujące coś więc aniżeli tylko komunikaty.

2. Komunikacja interpersonalna

Każdy człowiek znajduje się w sytuacji permanentnego komunikowania się z innymi. Proces ten inicjuje i podtrzymuje stosunki interpersonalne. Więcej nawet, poprzez komunikację jednostki określają swą sytuację i pozycję społeczną oraz role i zadania pełnione w tym kontekście. Kreślą także kierunki zainteresowań, kształtując poprzez to swoją osobowość oraz wywierają wpływ na innych.

Termin *komunikacja* pochodzi od łacińskiego określenia *communicatio*, oznaczającego wymianę, łączność czy rozmowę. Dokonują się one na wielu poziomach od fizycznego począwszy, poprzez chemiczny, biologiczny, czy nawet cybernetyczny¹¹. *Per analogiam* prawidłowość ta odnosi się także do konfiguracji społecznych. Dopływ informacji z otoczenia warunkuje funkcjonowanie żywych organizmów. W skrajnych przypadkach izolacja powodująca niemożność otrzymywania informacji prowadzi do tzw. deprywacji sensorycznej, której katastrofalne konsekwencje prowadzą do zaburzeń psychicznych¹².

Kiedy komunikacja dokonuje się w toku interakcji międzyludzkich, mówimy o komunikacji interpersonalnej. Znamionuje ją fakt, iż jest ona procesem dynamicznym, nieograniczonym do jednostkowych epizodów kontaktu pomiędzy partnerami interakcji. Określenie proces ma więc w sobie konotację do

---

¹⁰ K. Łęcki, A. Szóstak, *Komunikacja interpersonalna w pracy socjalnej*, s. 10-12.

¹¹ J. Stewart, *Mosty zamiast murów. Podręcznik komunikacji interpersonalnej*, Warszawa 2005, s. 10-25.

¹² K. Łęcki, A. Szóstak, *Komunikacja interpersonalna w pracy socjalnej*, s. 15-16.

trwającego w czasie ciągu wzajemnie określających się zdarzeń, a jego aktywni uczestnicy wymieniają się rolami. Wśród składowych procesu komunikacji interpersonalnej wymienić zatem należy: obopólną wymianę informacji, kontekstualność tejże wymiany, stany psychiczne i postawy partnerów, dynamicznie zmieniający się stan zrozumienia informacji aktywizujący dalszą ich wymianę¹³.

Elementem szczególnie zasługującym na zauważenie jest zjawisko percepcji, czyli sposobu postrzegania rzeczywistości, samych siebie, interlokutorów oraz warunków rozmowy. Wydaje się, iż to na tym etapie niezwykle ważką rolę odgrywa szacunek. O ile percepcja określa sposób rozumienia znaczeń, definiowania problemów, rozumienia argumentacji oraz intencji i motywów partnerów, o tyle szacunek może wpływać na nastawienie poznawcze i emocjonalne. Jego jakość wpływa finalnie na nastawienie interpretacyjne, mające fundamentalne znaczenie dla przebiegu aktów komunikacyjnych. Szacunek tworzy swoisty filtr, wpływa znacząco na sposób widzenia rzeczywistości przez każdą ze stron, co wydatnie przyczynia się do wykrystalizowania dyskusji i otwiera drogę do rozwiązania problemu¹⁴. Tym samym staje się on gwarantem rozwiązań sprawiedliwych.

Na szczególną uwagę zasługuje fakt, iż proces porozumiewania się dokonuje się między istotami ludzkimi. To z pozoru oczywiste stwierdzenie jest niezwykle istotne. Wielokrotnie doświadczamy sytuacji, w których nadawca komunikatu przekazuje jedynie pewną zakodowaną treść, pomijając troskę o to, jak jest ona odbierana i jaki wewnętrzny rezonans wywołuje. Nie sposób zatem pominąć faktu, że sprawny proces komunikowania angażuje całą osobowość partnerów interakcji. Podtrzymywana jest ona przez zrozumienie, okazywaną szczerą i zaufanie. Nie może w niej zabraknąć stymulowania emocjonalnego, empatycznego wnikania w uczucia innych oraz respektowania ich. Komunikacja jest więc związkiem psychicznym, wytwarzającym się podczas wzajemnego kontaktu¹⁵. Szacunek jest podwaliną wysokiej jakości wymiany informacji, stanowi bufor regulujący postawy wynikające z nastawień psychicznych wobec partnerów procesów komunikacyjnych. Wydaje się to szczególnie istotne, gdy weźmie się pod uwagę fakt, że komunikacja przebiega nawet bez naszego uświadomienia¹⁶. Komunikaty niewerbalne są niejednokrotnie niezwykle czytelne. Tym samym nikt nie może stać się komunikacyjnie wyobcowany, gdyż każde nasze zachowanie niesie w sobie określoną treść¹⁷. Szacunek może sprawić, że treść komunikatów będzie budująca. Wydaje się to być szczególnie istotnym

---

¹³ Tamże, s. 20.

¹⁴ Por. tamże.

¹⁵ Por. tamże, s. 21.

¹⁶ A. Zimnol, *Komunikacja interpersonalna*, Łódź 2012, s. 13.

¹⁷ Por. K. Łęcki, A. Szóstak, *Komunikacja interpersonalna w pracy socjalnej*, s. 21.

w kontekście relacji wychowawczej, czyli kształtującej. Sprawia ona, że każdy rodzaj komunikatu jest brzemienne w skutki, bez względu na to, czy odbywa się za pomocą słów czy z ich pominięciem. Szczególnie istotnym wydaje się więc postulat o należytą uwagę w relacjach wychowawca-wychowanek bez względu na przestrzeń, w której się znajdują (dom, szkoła, zajęcia pozalekcyjne, grupy przykościelne).

Ten zasygnalizowany imperatyw ma swe usankcjonowanie w zasadach psychoterapii zdefiniowanych przez Carla Rogersa¹⁸. Co prawda dotyczą one bardziej relacji i kontaktu niż tylko samego komunikowania się, jednak ponieważ osią owjej koncepcji jest problem porozumiewania się między pacjentem a terapeutą, uzasadnionym wydaje się włączenie tej koncepcji do prezentowanego wywodu. W teorii Rogersjańskiej idea kontaktu terapeutycznego realizuje się na płaszczyźnie autentyczności, akceptacji, empatii oraz głębokiego kontaktu emocjonalnego. Rogers prezentuje stanowisko krytyczne wobec założeń m.in. psychoanalitycznych zgodnie z którymi psychoterapeuta prezentuje postawę nadrzędną – pozycję mędrca, tym samym maskując osobiste przeżycia i doznania – zrozumieniem i opanowaniem. Kongruencja domaga się szczerości i otwartości w wyrażaniu nie tylko dodatnich stanów, ale także w przyznawaniu się do emocji o ładunku ujemnym, do poczucia zagubienia, niemocy, niepewności czy nawet złości¹⁹.

Podobnych warunków wymaga sytuacja wychowawcza. Słusznym wydaje się więc postulat zharmonizowania trzech poziomów psychicznych: doświadczenia, świadomości swych przeżyć i otwartego wyrażania przeżywanych doświadczeń²⁰. Bez wspomnianego konsonansu spójność wewnętrzna wychowawcy i prawdziwość jego obrazu zostaną zaburzone lub nawet zafałszowane.

Wspomniana wcześniej akceptacja powinna znaleźć przełożenie na bezwarunkowe, pozytywne i serdeczne ustosunkowanie się do wychowanka. Nie może zabraknąć jej także szacunku dla niego, jako odrębnej istoty, wyrażającego się poprzez autentyczną zgodę na to, co otwarcie wyraża wobec wychowawcy, nawet jeśli komunikaty te jawią się jako bunt, złość czy zniechęcenie²¹. W omawianej relacji dość powszechnie spotykanym błędem wydaje się brak akceptacji dla negatywnych stanów emocjonalnych czy uczuć podopiecznych, zazwyczaj wyrażają one bowiem jakąś formę cierpienia. Niestety odbierane bywają jako atak i spotykają się z całkowitą dezaprobatą. Do najczęstszych błędów popełnianych przez mentorów należy: zaprzeczanie uczuciom, odpowiedzi filozofujące, udzielanie porad, zadawanie pytań, które nie są wyrazem troski

¹⁸ Zob. C. Rogers, *Terapia nastawiona na klienta. Grupy spotkaniowe*, Wrocław 1991.

¹⁹ Por. Z. Nęcki, *Komunikacja międzyludzka*, Kraków 1996, s. 51-52.

²⁰ Por. tamże.

²¹ Tamże.

i nadmierne psychologizowanie²². Wśród barier utrudniających aktywne słuchanie wymienić można jeszcze: przerywanie, poprawianie, dopowiadanie, brak zainteresowania wynikający z przyjętego *a priori* założenia, że rozmówca nie ma nic ciekawego do powiedzenia; rutynę, prowadzenie wewnętrznego dialogu z samym sobą podczas wypowiedzi kogoś innego, słuchanie selektywne, polegające na ignorowaniu przekazów sprzecznych z naszymi przekonaniem²³. Także zbyt emocjonalne podejście do jakiegoś zagadnienia może utrudniać obiektywną ocenę i stanowić nie tylko poważną przeszkodę w zrozumieniu sedna sprawy²⁴, ale i czynnik konfliktogenny. Tymczasem wyrazem akceptacji powinna stać się odpowiedź empatyczna²⁵.

Empatia to umiejętność adekwatnego spostrzegania stanów wewnętrznych drugiej osoby. Każdy człowiek posiada swój własny, wewnętrzny świat przeżyć i to, co zewnętrzne postrzega w pewien osobliwy sposób, nadając mu tylko przez niego samego odczuwalne znaczenia. Centrum jego wewnętrznego świata stanowi on sam. Rozumienie empatyczne jest swoistym przenikaniem w wewnętrzny świat drugiego człowieka i zarazem współodczuwaniem. Stanowi ono jaskrawe przeciwieństwo rozumienia oceniającego. Rozumienie empatyczne zakłada koncentrowanie się nie tyle na tym co ktoś mówi i jak postępuje, ile na znaczeniu, jakie mają jego wypowiedzi i zachowania oraz patrzeniu na rozmówcę w taki sposób, w jaki widzi on aktualnie samego siebie. Chodzi o rozumienie jego reakcji niejako od wewnątrz, a w przypadku działalności wychowawczej także o uświadomienie sobie tego, czym jest dla dzieci i młodzieży proces wychowania i uczenia się w ich własnym przeświadczeniu²⁶.

Niemniej jednak koniecznym zdaje się zachowanie świadomości granic pomiędzy doświadczeniem własnym i doświadczeniem empatycznym. Aby przyjąć i zrozumieć wewnętrzny stan podopiecznego, opiekun powinien nauczyć się aktywnego słuchania²⁷ oraz nabyć kompetencję zwaną świadomością siebie²⁸. Słuchanie partycypujące stanowić ma narzędzie do adekwatnego odtwarzania cudzego świata znaczeń i chronić przed pospiesznym wywoływaniem własnych

---

²² Por. A. Faber, E. Mazlish, *Jak mówić, żeby dzieci nas słuchały. Jak słuchać, żeby dzieci do nas mówiły*, Poznań 2013, s. 21–24.

²³ Por., K. Łęcki, A. Szóstak, *Komunikacja interpersonalna w pracy socjalnej*, s. 59–62.

²⁴ Z. Celmer, *Małżeństwo*, Warszawa 1989, s. 69, <http://poradnictworodzinne.pl/wp-content/uploads/2014/11/Komunikacja-interpersonalna-mi%C4%99dzy-ma%C5%82%C5%BConkami-a-poziom-satysfakcji-z-ma%C5%82%C5%BCe%C5%84stwa-.pdf>; (15.02.2017).

²⁵ Por., A. Faber, E. Mazlish, *Jak mówić, żeby dzieci nas słuchały*, s. 21–24.

²⁶ Por., L. Zarzecki, *Teoretyczne podstawy wychowania. Teoria i praktyka w zarysie*, Jelenia Góra 2012, s. 49.

²⁷ Z. Nęcki, *Komunikacja międzyludzka*, s. 53.

²⁸ F. Schultz von Thun, *Sztuka rozmawiania w porozumieniu z sobą i innymi – komunikacja i kompetencje społeczne*, Kraków 2006, s. 25.

wspomnień, pochopnymi sędami i selektywnymi interpretacjami²⁹. Komunikowanie osadzone w takich uwarunkowaniach daje szansę na stworzenie atmosfery sprzyjającej rozwojowi wychowanka. Autentyczność, umiejętnie skojarzona z empatią i samoświadomością, pozwala na wypowiadanie siebie w zgodzie z samym sobą. Wewnętrzna spójność oraz integralność komunikatów zewnętrznych ze stanem wewnętrznym kładzie podwaliny szacunku wobec siebie samego, który znajduje swoje przedłużenie w szacunku do innych. Z całą pewnością należy unikać ekshibicjonizmu emocjonalnego, a komunikaty dostosowywać do możliwości percepcyjnych podmiotu działań wychowawczych.

Słuchanie aktywne, niejako współuczestniczące, zaangażowane poznawczo i emocjonalnie ma kluczowe znaczenie zarówno dla nadawcy, jak i dla odbiorcy. Za B. Courmoyer można skonstatować, że słuchanie bardziej niż inne umiejętności wychowawcze, ma istotne znaczenie dla procesu kształtowania młodych pokoleń. Jest to umiejętność zakładająca realne zaangażowanie i koncentrację na podopiecznym, skłaniająca do przełamywania barier poznawczych, aby zrozumieć, a nie oceniać, to co jest doświadczane i wyrażane. Dla zdecydowanej większości ludzi bycie naprawdę wysłuchanym i rozumianym jest jednym z najgłębszych ludzkich przeżyć. To dlatego słuchanie jest wyjątkową kompetencją wychowawczą³⁰.

3. Komunikacja interpersonalna oparta na szacunku jako predyktor jakości relacji wychowawczej

Jak wynika z prowadzonej analizy bardzo ważnym elementem relacji wychowawczej jest komunikacja interpersonalna, dokonująca się pomiędzy stronami zaangażowanymi w proces. Ma ona charakter bilateralny. Ze słownych i pozasłownych komunikatów zainteresowani dowiadują się, jak są postrzegani przez innych, otrzymują narzędzia umożliwiające określenie poziomu wzajemnej bliskości oraz informację zwrotną umożliwiającą krytyczne odniesienie się do własnego postępowania i jego ocenę. W tej samej przestrzeni dokonuje się okazywanie uczuć, artykulacja pragnień, czy prezentowanie osobistych poglądów i zapatrywań.

Komunikacja w relacjach kształtujących jest niewątpliwie zagadnieniem kluczowym, ponieważ stosunki międzyludzkie opierają się w ogromnym stopniu na przepływie informacji. Można tym samym postawić hipotezę, iż komunikacja interpersonalna, której spoiwem jest szacunek, stanowi

---

²⁹ Z. Nęcki, *Komunikacja międzyludzka*, s. 53.

³⁰ K. Łęcki, A. Szóstak, *Komunikacja interpersonalna w pracy socjalnej*, s. 57.

silny predyktor jakości relacji wychowawczej. Sposób porozumiewania się osób uczestniczących w interakcjach wychowawczych jest jednym z czynników decydujących o jakości procesów wychowawczych. Powinien być on klarowny i ukonstytuowany w odniesieniach pełnych uwagi. Wtedy komunikacja interpersonalna pomiędzy wychowawcą i wychowankiem będzie czynnikiem przyczyniającym się do prawidłowego funkcjonowania ich relacji. W tego rodzaju zależności komunikowanie nie może zostać zdegradowane do porozumiewania się. Jego celem jest także okazywanie wsparcia, troski i szacunku. Wysokie kompetencje wychowawcy stwarzają możliwość wypracowania konstruktywnej komunikacji interpersonalnej.

Tym samym efektywny wzorzec komunikacji wychowawczej silnie koreluje z jakością samego procesu kształtowania podopiecznych. Osoby zaangażowane w omawiane działania otwarcie rozmawiają o potencjalnych problemach, aktywnie i empatycznie słuchają drugiej strony, wspólnie poszukują rozwiązań i definiują cele.

Dojrzała komunikacja pomiędzy podopiecznym a jego nauczycielem umożliwia skuteczne kształtowanie ich wzajemnej relacji, ułatwia rozwiązywanie kwestii problemowych i konfliktowych³¹.

Obopólne wyrażanie szacunku powinno dokonywać się na wszystkich płaszczyznach, ze szczególnym uwzględnieniem poprawnych i konstruktywnych wzorców komunikacyjnych.

Podsumowując, można stwierdzić, że zagadnienie komunikacji interpersonalnej opartej na szacunku w relacjach wychowawczych wymaga ciągłego aktualizowania ze względu na zagrożenia cywilizacyjne oraz ich wpływ na kształtowanie dzieci i młodzieży. Relacje wychowawcze zakotwiczone w dojrzałej komunikacji, mogą stanowić źródło wielu pozytywnych doświadczeń, które przełożą się na harmonijny rozwój oraz ogólny poziom zadowolenia z życia. Warto zatem zwrócić uwagę na szczególne znaczenie komunikacji, ponieważ jej funkcja nie polega wyłącznie na wymianie informacji, ale wpływa na jakość relacji wychowawca-podopieczny.

Streszczenie

Komunikacja interpersonalna jest procesem społecznym realizującym się między jednostkami. Znamionuje ją swoisty dynamizm, gdyż polega ona na odbiorze, przyjęciu, zrozumieniu oraz interpretacji informacji, które to dokonują się we wspólnocie zawiązującej się pomiędzy uczestnikami procesu. Jest ona zjawiskiem nieodwracalnym

---

³¹ D. Krok, *Strategie rozwiązywania konfliktów w systemie rodzinnym*, „Roczniki Teologiczne” 54 (2007) z. 10, s. 133.

i towarzyszącym ludziom od narodzin aż do śmierci. Jej nieodzownym elementem i trwałym spoiwem powinien być szacunek. W odniesieniu do relacji wychowawczej komunikację opartą na szacunku uznać należy za jeden z predyktorów jej jakości.

SŁOWA KLUCZOWE: szacunek, cnota, sprawiedliwość, komunikacja, komunikacja interpersonalna.

Abstract

Yours faithfully – about communication that builds and does not ruin in the context of the educational relationship

Interpersonal communication is a social process between individuals. It is characterized by a specific dynamism, because it consists of the reception, acceptance, understanding and interpretation of information, which takes place in the community of participants of the cycle. It is an irreversible phenomenon that accompanies people from birth to death. Its indispensable element and durable bond should be respect. Regarding to the educational relationship based on respect, communication should be considered as one of the predictors of its quality.

KEYWORDS: respect, virtue, justice, communication, interpersonal communication, educational relationship.

Bibliografia

- Andrzejuk A., *Człowiek i dobro*, Warszawa 2002.
- Andrzejuk I., *Cnoty społeczne św. Tomasza z Akwinu jako sposób na regulację wzajemnych odniesień międzyludzkich*, s. 1-4, bmirw, s. 1-6.
- Celmer Z., *Małżeństwo*, Warszawa 1989.
- Faber A., Mazlish E., *Jak mówić, żeby dzieci nas słuchały. Jak słuchać, żeby dzieci do nas mówiły*, Poznań 2013.
- Kapias M., *Zastosowanie klasycznej aretologii we współczesnej edukacji akademickiej*, brimw, s. 1-17.
- Kluz M., *Rola cnot kardynalnych w wychowaniu moralnym człowieka*, „Studia Teologiczno-Historyczne Śląska Opolskiego” 31 (2011), s. 131-146.
- Krok D., *Strategie rozwiązywania konfliktów w systemie rodzinnym*, „Roczniki Teologiczne” 54 (2007) z. 10, s. 119-138.
- Lisica J., *Cnota cierpliwości w kontekście aretologii św. Tomasza z Akwinu*, „Studia Gdańskie” 29 (2011), s. 45-61.
- Łęcki K., Szóstak A., *Komunikacja interpersonalna w pracy socjalnej*, Warszawa 1996.

- Nęcki Z., *Komunikacja międzyludzka*, Kraków 1996.
- Schultz von Thun F., *Sztuka rozmawiania w porozumieniu z sobą i innymi – komunikacja i kompetencje społeczne*, Kraków 2006.
- Stewart J., *Mosty zamiast murów. Podręcznik komunikacji interpersonalnej*, Warszawa 2005.
- Zalewski D., *Wychować człowieka szlachetnego*, Lublin 2006.
- Zarzecki L., *Teoretyczne podstawy wychowania. Teoria i praktyka w zarysie*, Jelenia Góra 2012.
- Zimnol A., *Komunikacja interpersonalna*, Łódź 2012.